

ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Запіша Галина Миколаївна, к.е.н., доцент кафедри менеджменту і маркетингу Одеського державного аграрного університету, тел. (098) 228-97-42, e-mail: np_sahatskiy@mail.ru

З позицій монографічного методу наукових досліджень розглянуто діалектичний взаємозв'язок процесів економічної глобалізації та розвитку відносин власності в аграрному секторі. Встановлено, що еволюція відносин власності формує фундамент економічної глобалізації, яка, в свою чергу, належить до числа найбільш впливових чинників, що визначають поточний розвиток відносин власності. Обґрунтована необхідність виведення розвитку відносин власності в аграрному секторі на рівень, що забезпечує вирішення продовольчої проблеми в глобальному вимірі.

Ключові слова: економічна глобалізація, власність, відносини власності, аграрний сектор.

Вступ. Проблеми розвитку відносин власності в аграрному секторі України породжені сукупністю різних за своєю значущістю чинників. Для науки та практики важливо виокремити з них найбільш вагомі, що за принципом провідної ланки дозволяє сконцентрувати основну увагу на пріоритетах та витримувати стратегічний вектор руху розвитку відносин власності, адекватно реагуючи на різноманітні за масштабами, змістом, характером, властивостями, закономірностями, поширенням та місцем походженням динамічні ринкові процеси. Виявлення рушійних сил поточного розвитку відносин власності в аграрному секторі закладає надійну наукову підйому для виведення вітчизняного сільського господарства на якісно новий, вищий за попередній, відповідний сучасним світовим стандартам рівень.

Теоретико-прикладним аспектам розвитку відносин власності в аграрному секторі економіки присвячені численні дослідження, в яких визначається економічна сутність даного явища, аргументується його вагомість в загальному цивілізаційному русі, характеризуються основні форми власності та господарювання, розкриваються структурні трансформації відносин власності в минулому та сьогоденні, обґрунтовуються можливі сценарії еволюції відносин власності на майбутнє. В контексті окресленого кола досліджуваних аспектів проблематики власності в сільському господарстві слід вказати на особливий внесок Бородіної О.М., Гайдуцького П.І., Єрмакова О.Ю., Зіновчука В.В., Лукінова І.І., Лендела М.А., Лупенка Ю.О., Маліка М.Й., Макаренка П.М., Месель-Веселяка В.Я., Саблука П.Т., Сахацького М.П., Федорова М.М., Юрчишина В.В. та інших науковців. Разом з тим, якісні зміни в розвитку відносин власності в аграрній сфері економіки відбуваються під впливом сукупності новітніх, обумовлених особливостями постіндустріального та інформаційного суспільства факторів як національно-державного, так і світового масштабів. Одним з найпотужніших серед них є економічна глобалізація, процеси якої потребують поглибленого

наукового опрацювання. Тому метою дослідження є виявлення впливу економічної глобалізації на розвиток відносин власності в аграрному секторі та наукове обґрунтування пропозицій щодо їх виведення на рівень, що сприяє вирішенню продовольчої проблеми в планетарному вимірі.

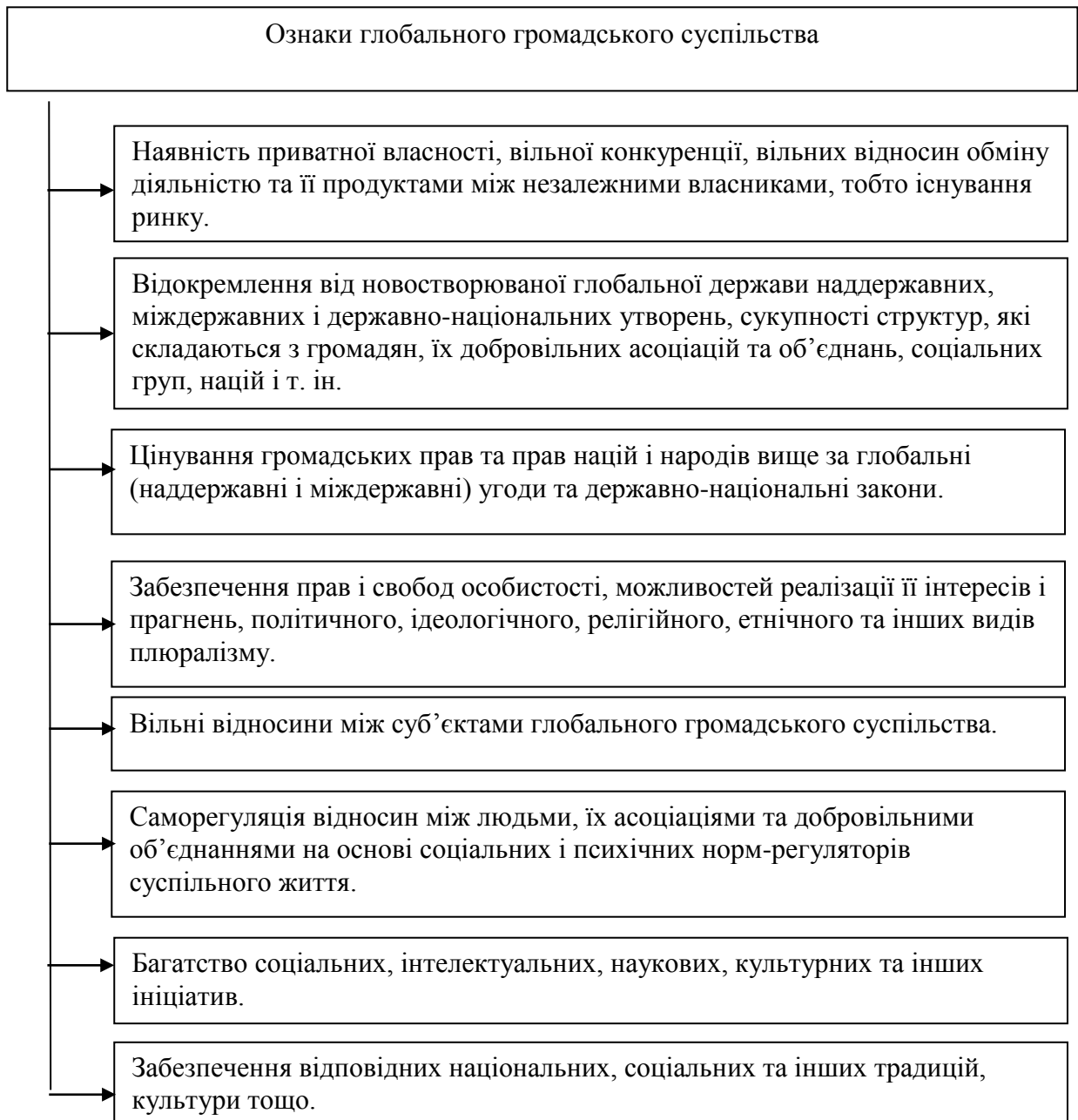
В основі наукового пізнання впливу економічної глобалізації на розвиток відносин власності в аграрному секторі України є діалектичний підхід та узагальнення напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених за даною проблемою. В процесі дослідження при висвітленні еволюції відносин власності, сучасний рівень яких відбиває лібералізація правил міжнародної торгівлі, використовувався монографічний метод; при проведенні наукових узагальнень щодо планетарного масштабу відносин власності та можливостей їх подальшого розширення згідно новітніх наукових та техніко-технологічних здобутків, використовувався абстрактно-логічний метод наукового пошуку.

Методологія дослідження ґрунтується на змістовній сутності та прикладних проявах властивостей власності. При цьому власність визначається як економічна категорія, яка виражає собою найзагальніші та найістотніші явища економічної дійсності, що проявляються в якості реакції на результати природних процесів та людської праці матеріального або ідеального характеру, по відношенню до яких з боку певних суб'єктів в нерозривній єдності здійснюється володіння, користування та розпорядження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження показують, що економічна глобалізація та її складова – світова регіоналізація, відносяться до провідних рушійних сил цивілізаційного розвитку та його аграрної складової. Маючи значну турбулентну потужність, економічна глобалізація захоплює в цей процес різнопланові суб'єкти та об'єкти прав власності, а тому визнається одним із визначальних чинників впливу на розвиток відносин власності. При цьому взаємозв'язок та взаємодія розвитку відносин власності та економічної глобалізації має діалектичний характер. Бо економічна глобалізація виступає наслідком еволюції відносин власності, сучасний рівень яких відбиває лібералізація правил міжнародної торгівлі, зростання швидкості переміщення капіталів між країнами, прискорення науково-технічного прогресу та впровадження його здобутків в практику господарювання, використання інформаційних технологій в якості товарної пропозиції на ринку та в різних сферах життєдіяльності суспільства, підпорядкування національних регуляторів розвитку відносин власності міжнародним нормам та стандартам.

Такий підхід співпадає з позиціями вітчизняних вчених (Бєбїк В.М., Шергїн С.О., Дегтярьова Л.О.), які глобалізацію світу визнають домінуючим чинником суспільного розвитку на початку ХХІ столїття [1]. Будучи невід'ємною складовою суспільного розвитку,

відносини власності у своєму розвитку однозначно підпадають під такий вплив. Проявом цього постають загальні ознаки глобального громадського суспільства (рис.1).

Рис. 1. Вихідні положення формування та розвитку глобального громадського суспільства *

*Побудовано автором з використанням даних [1, с. 162-163]

Всі наведені положення прямо (наявність приватної власності, вільної конкуренції, вільних відносин обміну результатами трудової діяльності між незалежними власниками, які дослідниками порівнюється до існування ринкових відносин тощо) чи побічно (багатство соціальних, інтелектуальних, наукових, культурних та інших ініціатив тощо) впливають на розвиток відносин власності.

Варто вказати на те, що наведені положення мають певні протиріччя. Згідно оцінці професора аграрної економіки Кьостера У. (Німеччина), існуючі цілі аграрного розвитку як окремих товаровиробників, так і країн, що входять до складу Європейського Союзу, мають менше значення для реалізації практичної аграрної політики, ніж цілі, які задекларовані в Договорі про заснування ЄЕС у 1957 р. (Римський договір) та потім без змін залишені в Договорі про Європейський Союз 2001 р. (Ніццький договір) [2, с. 252]. Проте ознакою глобального громадського суспільства цілком правомірно виступає пункт, де вказується на цінування громадських прав та прав націй і народів вище за глобальні (наддержавні і міждержавні) угоди та державно-національні закони.

Окремі вихідні положення формування та розвитку глобального громадського суспільства за своєю сутністю є декларативними, на кшталт, багатство соціальних, інтелектуальних, наукових, культурних та інших ініціатив; а також щодо забезпечення відповідних національних, соціальних та інших традицій, культури тощо, які не мають чітких організаційно-економічних механізмів прикладної реалізації.

Проте як існуючі протиріччя, так і загальні декларації стосовно глобального громадського суспільства не суперечать головному: економічна глобалізація являє собою об'єктивний процес постійно посилюючої всесвітньої економічної інтеграції.

Відтак, розвиток відносин власності, що передбачає виокремлення результатів людської та природної діяльності через володіння, користування та розпорядження ними певними суб'єктами, діалектично поєднується з розвитком глобальної економіки. Бо змістом останньої, як цілком справедливо вважають вітчизняні науковці Бочан І.О. та Михасюк І.Р, постає зростаючий взаємозв'язок та взаємозалежність національних економік, злиття національних ринків у єдиний світовий ринок, а глобалізація виступає перспективою розвитку людського суспільства, об'єднання людськості у цілісному світі [3, с.15].

Варто зазначити, що економічна глобалізація в якості інтеграційного явища охоплює різні національні господарські комплекси, кожний з яких має власний рівень розвитку відносин власності в цілому та в аграрному секторі зокрема. Відповідність відносин власності вимогам сучасності визначає конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції, її товаровиробників та сільського господарства країни. Виходячи саме з таких обставин, доктор економічних наук Євчук Л.А. оцінює фактори зовнішнього макроекономічного середовища вітчизняних аграрних підприємств як несприятливі для забезпечення ефективного функціонування досліджуваних господарюючих суб'єктів та формування ними стійкої конкурентоспроможності [4, с.122]. В монографії така оцінка виставляється в силу процесів економічної глобалізації. Бо на цій же сторінці при характеристиці інших факторів впливу макросередовища на сільськогосподарське

виробництво, автор вказує на точки зору науковців, які відзначають наявність в країні загалом сприятливих для розвитку сільського господарства природно-кліматичних умов та вигідного геостратегічного розташування території України.

Подаючи глобальну економіку як цілісну систему, Білорус О.Г. та Лук'яненко Д.Г. окремим положенням цілком логічно обґрунтовують, що у дослідженні ієрархічної структури глобальної економічної системи потрібно спиратися на глибинну базову субстанцію цієї системи. На рівні робочої гіпотези такою субстанцією вчені правомірно визнають відносини власності на засоби й умови виробництва. Центральною проблемою ними справедливо визнається взаємозв'язок і співвідношення різних форм власності. Зазначається, що до розпаду соціалістичного табору приватна, колективна і суспільна (державна) власність у світовому контексті розглядались у конфронтаційному плані. Історичний досвід показав, що абсолютизація будь-якої з форм власності призводить до тяжких соціально-економічних наслідків, кризових явищ і неконкурентоспроможності відповідної економічної системи. Практика показує, що в умовах розвинутого індустріального, особливо під час переходу до постіндустріального суспільства, прискорюється об'єктивна еволюція відносин власності у напрямі їх конвергенції, зближення різних форм на основі загального процесу глобальної соціалізації продуктивних сил і виробничих відносин [5, с.177-178]. Поділяючи точку зору названих дослідників економічної глобалізації, вважаємо, що їх науковий підхід може бути цілком прийнятним щодо розвитку відносин власності в аграрному секторі як складової національного господарського комплексу, який, в свою чергу, виступає складовою частиною світової економіки.

На цій підставі, вже з позицій застереження для вітчизняного аграрного сектора представляється викладена професором Власовим В.І. позиція Білоруса О.Г. та Лук'яненка Д.Г. щодо новітньої глобальної проблеми адаптації до глобальних економічних процесів країн з різними за кількісними і якісними параметрами національними економіками. В монографії зазначається, що радикальна метаморфоза постіндустріального характеру стосується лише найрозвиненіших країн з реальними виробничими системами, базованими на біотехнотронних продуктивних силах. І хоча біотехнотронні продуктивні сили поступово глобалізуються, навіть країни, які вважаються розвинутими з точки зору постіндустріальної біотехнотронної виробничої цивілізації мають проблеми. До найбільш гострих із них дослідник відносить проблему недискримінаційної консолідації національних економік різного рівня розвитку з метою системної міжнародної універсалізації, забезпечення економічної рівноваги, збалансованого розвитку, формування раціональних макро- і мікроекономічних пропорцій глобального рівня. Йдеться про формування глобальної

відтворювальної системи на відміну від регіональних і національних відтворювальних систем [6, с.25-26].

В такому контексті вирішення проблеми недискримінаційної консолідації та відповідності системі міжнародної універсализації в процесі глобалізації постає ще більш гострою проблемою для національного аграрного сектора, рівень відносин власності якого поступається як високорозвиненим аграрним країнам світу, так і цілій низці галузей господарського комплексу України.

Висновки. Виходячи з того, що цілісність людського світу створюється на основі сучасних ринкових процесів з відповідними їм відносинами власності, то цілком логічно зробити узагальнюючий висновок про те, що еволюція відносин власності заклала фундамент економічної глобалізації. Остання, в свою чергу, належить до числа найбільш впливових чинників, які визначають поточний розвиток відносин власності. Розкриваючи свій сучасний зміст через глобалізацію, власність на сьогодні має планетарний масштаб та можливості подальшого розширення згідно новітніх наукових та техніко-технологічних здобутків.

Такий підхід в цілому відповідає необхідності виведення розвитку відносин власності в аграрному секторі на рівень, що забезпечує вирішення продовольчої проблеми в глобальному вимірі. Адже навіть відмовляючи собі в різних цивілізаційних благах, жодна людина задля власного існування не зробить цього по відношенню до продовольчих товарів, що виробляються на базі сільськогосподарської продукції. Саме тому з усіх існуючих глобальних проблем сьогодення, продовольчу слід віднести до пріоритетних та найбільш актуальних.

Перелік використаних джерел

1. Бебик В.М. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика [Текст] : навч. посіб. / В.М. Бебик, С.О. Шергін, Л.О. Дегтерьова ; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». — К. : Ун-т «Україна», 2006. — 207 с.
2. Кьостер У. Основи аналізу аграрного ринку / Наук. ред. пер. О. Нів'євський. — К.: Видавництво АДЕФ-Україна, 2012. — 486 с.
3. Бочан І.О. Глобальна економіка [підручник] /І.О. Бочан, І.Р. Михасюк. — К.: Знання, 2007. — 401 с.
- 4.Євчук Л.А. Стратегічне управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств: монографія / Л.А. Євчук. — Миколаїв: Вид-ць Прокопчук Т.Ю., 2010. — 340 с.
5. Білорус О.Г. Глобальні трансформації і стратегії розвитку: монографія /О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко [та ін.], — К.: ІСЕМВ, 1998. — 416 с.

6. Власов В.І. Глобалізація і глобалістика: історія, теорія, практика, персоналії: монографія [Текст] [в 3 т.] /Власов В.І.; ННЦ “ІАЕ”; ДНСГБ НААН; нак. Ред. акад. НАН України Білорус О.Г. і член-кор. НААН Вергунов В.А. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 794 с.

Zapsha G.M.

Economic globalization as an influential factor on the development of property relations in the agrarian sector of Ukraine

A dialectical relationship of economic globalization's process and the development of property relations in agriculture area were considered by monographic method of scientific researches. It was found, that evolution of property relations creates a base of economic globalization, that belongs to the most influential factors that determine today's development of property relations. A necessity of property relations development in agrarian area on the special level that provide solving of a product problem was grounded.

Key words: economic globalization, property, property relations, agrarian sector.